

Dokument nr. 8:52

(2001 - 2002)

Forslag fra stortingsrepresentant Siv Jensen om å gi Norges Bank full uavhengighet

Til Stortinget

Bakgrunn

Innholdet i dette forslaget er å sørge for at finansministerens formelle instruksjonsrett overfor sentralbanken bortfaller, og at sentralbanken dermed blir formelt og reelt fri og uavhengig av den til enhver tid sittende politiske ledelse.

Spørsmålet er aktualisert gjennom flere presseoppslag som har brakt nyheten om at finansministeren skal ha lagt press på Norges Bank for å gjennomføre en rentenedsettelse. Hvorvidt sitatet «Jeg fremmet dette ønsket (om rentenedgang på ett prosentpoeng) i møte med Gjedrem i forrige uke», som er tilagt finansministeren, er et korrekt sitat eller ikke spiller i denne sammenheng ingen rolle. Poenget er at den plikten sentralbanken har til å fremlegge viktige forslag til vedtak for departementet skaper grobunn for et uheldig og uønsket samrøre. Sentralbankens uavhengighet er viktig og akseptert av de fleste. Det eneste som gjenstår er å skape det formelle grunnlaget for uavhengigheten.

Ifølge § 2 i sentralbankloven skal Norges Bank i saker av særlig viktighet forelegge saken for statsmyndighetene.

For Norges Banks hovedstyre kan det være problematisk at når det på fritt grunnlag skal vurderes en rentebeslutning, så er allerede Finansdepartementet informert om hva sentralbankens ledelse vil foreslå av vedtak i hovedstyret. Dette begrenser i praksis handlingsrommet til hovedstyret. Finansdepartementet tolker foreleggelsesplikten slik at de på forhånd skal vite hva hovedstyret vil beslutte. Hvis derfor diskusjonen i hovedstyret tilsier at det er flertall for et annet vedtak enn det som er foreslått av sentralbankens ledelse, vil Finansdepartementet måtte bli informert på nytt om hvilken beslutning hovedstyret vil fatte. I praksis kan dette bli problematisk mht. korte tidsfrister til forhåndsannonserte tidspunkter for offentliggjøring av rentevedtak og påfølgende pressekonferanse.

I det norske pengepolitiske regimet, hvor regjeringen har vedtatt et inflasjonsmål og gitt Norges

Bank i oppgave å innfri inflasjonsmålet, burde ikke sentralbanken være forpliktet til å forelegge for Finansdepartementet vedtak om rentebeslutning. Ansvaret for å fastsette renten ligger formelt hos hovedstyret i Norges Bank. Foreleggelsesplikten bidrar først og fremst til å skape klarhet om hvem som reelt har ansvaret, sentralbanken eller Finansdepartementet.

Løsningen som fungerer best internasjonalt, og som forslagsstilleren tar til orde for er at Norges Bank får operativ uavhengighet av Finansdepartementet, og at Norges Bank gis i oppdrag å holde inflasjonen på et lavt og stabilt nivå. Norges Bank som sentralbank har nødvendige og tilstrekkelige virkemidler til å kontrollere utviklingen i prisnivået innenfor et visst intervall. Selv om det nå er innført inflasjonsmål for pengepolitikken, er det fortsatt nødvendig med en uavhengig sentralbank.

Forslagsstilleren vil også bemerke at heller ikke rentenivået blir bestemt av Norges Bank. I vår åpne økonomi må vi tilpasse oss den realrente som blir bestemt på det globale kapitalmarkedet, av samspillet mellom sparing og investering. Norsk finanspolitikk kan ikke påvirke den globale realrenten. Det norske nominelle rentenivået er internasjonal realrente med et tillegg for forventet inflasjon og risiko for forventet inflasjon. Norges Bank kan styre nominell rente, gitt realrenten, ved å påvirke inflasjonsforventningene gjennom tilførsel av penger fra sentralbanken. Trygghet for at banken ikke vil inflatere økonomien, vil medføre at nominelt rentenivå synker ned mot internasjonal realrente.

Endring av sentralbankloven

For å gi sentralbanken den nødvendige uavhengighet vil det være nødvendig å endre sentralbankloven slik at det presiseres i loven at sentralbankens mål er å bidra til prisstabilitet. Videre må sentralbanken gis full frihet i bruk av pengepolitiske virkemidler. Den eksisterende referansen til «de økonomisk-politiske retningslinjer fastlagt av statsmyndighetene»

ne» må ut av loven. Regjeringen må fratas retten til å treffe vedtak om bankens virksomhet. Referanser til kronens internasjonale verdi, kursordning og kursleie må tas bort. Sentralbankens foreleggelsesplikt overfor Finansdepartementet må tas bort, fordi det i særdeleshet er denne som kan gi omverdenen inntrykk av at sentralbanken ikke er uavhengig.

Det er nødvendig, og også tilstrekkelig, at sentralbanken pålegges en årlig eller halvårlig rapporteringsplikt til Stortinget.

Forslagsstiller mener også at det er nødvendig at regjeringen må utnevne medlemmer av hovedstyret som har bred og god innsikt i samfunnsøkonomiske spørsmål og som er uavhengige i forhold til partipolitiske og næringsøkonomiske særinteresser. Herunder må regjeringen ha rett til å gjøre endringer i bankens ledelse og hovedstyrets sammensetning, dersom banken ikke lover prisstabilitet eller dersom den vanskjøtter sine forpliktelser i forhold til sentralbankloven på andre måter. Når ny sentralbanklov skarpt avgrenser sentralbankens formål kan ikke regjeringen gjøre endringer av andre grunner. Unntatt fra dette er selvsagt reoppnevnelser når styremedlemmer eller ledelse fratrer av personlige og andre naturlige, frivillige grunner.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om endringer i lov 24 .mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet slik at loven gir banken et mål om prisstabilitet, banken får full frihet i bruk av pengepolitiske virkemidler, referansen til «de økonomisk-politiske retningslinjer fastlagt av statsmyndighetene» tas bort, banken pålegges en årlig eller halvårlig rapporteringsplikt til Stortinget, Regjeringen fratas retten til å treffe vedtak om bankens virksomhet, referanser til kronens internasjonale verdi, kursordning og kursleie tas bort og foreleggelsesplikten tas bort. Det tas inn i loven at medlemmer av hovedstyret må ha bred og god innsikt i samfunnsøkonomiske spørsmål og være uavhengige i forhold til partipolitiske og næringsøkonomiske særinteresser.

4. februar 2002